

V R T E C



Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo „Angelček“.

Štev. 7.

V Ljubljani, dne 1. julija 1907.

Leto XXXVII.

Tri so vrbe šepetale . . .

Tri so vrbe šepetale,
ko se vesna je poslavljala,
ko je vesna log ostavljala,
ko je zadnjič plan pozdravljala,
tri so vrbe šepetale
ob potoku srêbrnem.

Valčki pa skakali so,
valčki pa bleščali so
v zarje zlatih prâmenih . . .

Prva vrba pa je rekla:
„Sestre glejte, pa povejte,
ali ni mladost vesela
kakor vesna? Hitro pride,
še hitreje pa odide!
Včeraj je še cvet trosila;
danes se je poslovila.“

Valčki pa skakali so,
valčki pa bleščali so
v zarje zlatih prâmenih . . .

Pa je rekla druga sestra:
„Glej, mladost je roža pestra.

Danes raste, bujno klije;
burja jutri naj privije,
naj prihruje hud vihar,
solnce skrije naj svoj žar;
roža strta bo na tleh,
roč bo up o jasnih dneh.“

Valčki pa skakali so,
valčki pa bleščali so
v zarje zlatih prâmenih . . .

Pa je rekla sestra tretja:
„Sestre drage, sestre mile!
Človek slednji je vrtnar
grede svoje in pa cvetja.
Če je skrben, ne ovne
cvetje bujno mu nikdar.
Če pa ni mu mar za cvetje,
roka smrti, hude žene,
cvetu vzame solnčni žar,
sestre drage, sestre mile!“

Valčki pa skakali so,
valčki pa bleščali so
v zarje zlatih prâmenih . . .

Bogomil Gorenjko.



Blago srce.

Povest. V spomin † ravnatelju Jožefu Hubadu. — Spisal Juraj Pangrac.

(Dalje.)

III. Janko gre v šolo.

Pred leti se je naselil v Zavôjah zidar Tonovec, kakor ga je vse klicalo — Bog mu daj nebesa! — oče petošolca Jankota Savinška. Kot priprost delavec si je toliko prihranil, da si je kupil nekaj svetâ ter si sezidal na njem hišico. Ni bila kdovekako lična ta hišica, tudi zemlje ni bilo okrog nje toliko, da bi bila preživljala zidarja in njegovo družinico: a če kje na svetu, v tej mali hišici, priprosti koči zidarjevi, je bila doma prava sreča. Mirno in zadovoljno, kakor dva golobca, sta živela oče in mati. Z žuljevimi rokami in znojem na čelu sta skrbela, da ni bilo v koči pomanjkanja. Tudi vneta vrtnarja sta bila v domačem krogu; zato sta rastla njuna otročička, Janko in Metka kot pestri cvetici na polju. Jutranja rosa nesebične in požrtvovalne roditeljske ljubezni je pojila ti cvetki; zlato solnce gorke, srčne roditeljske ljubezni ju je ogrevalo; hladilni veterc skrbne in potrpežljive roditeljske ljubezni jima je pihljaj in ju zibaje uspaval z večerno zarjo. Ko je prišel oče z dela domov je pristopila mati k posteljici, prekrizala še enkrat svoja otročička z blagoslovljeno vodo, potem pa sta pokleknila oba in molila in hvalila Očeta nad zvezdami. In kakor bi se nebo odprlo, se je zdelo dobremu očetu in zlati mamici, ko so zrle njiju ljubeče in skrbne oči na uspala cveta, na svoja angelca, Jankota in Metko; večkrat so jima zaigrale solze v očeh ob pogledu na ljuba otročička, ki sta tako sladko in mirno spavala, in tem gorkeje sta molila...

Srečna je bila ta družinica! A sreča je opoteča. Tudi v borni koči za vasjo, v mali zidarjevi hišici, se je vrésničil ta pregovor.

Komaj se je zopet pričelo zidarsko delo spomladi, se je nekoč pon srečil ubogi Tonovec. Padel je z visočine in bil na mestu mrtev...

Solze, ki jih je prelila mlada vdova, se ne dajo pošteti. Jokala in vzdihovala je venomer in ni se mogla utolažiti. Ljudje so imeli sočutje z njo, so jo tolažili in ji prigovarjali: „Nehaj že vendar, saj veš, da vse nič ne pomaga, kar je, je! — Utolaži se že enkrat in ne jokaj več; izjokala si boš sicer oči in oslepela! — Imej pamet! Otroka morata izgubiti še mater, ako pojde tako naprej. — Ne pretakaj več solz in umiri se že enkrat, saj kar Bog stori, vse prav stori.“ ... A besede so poceni. Če se je zapuščena vdova prizadevala, da bi bila mirna in je zadrževala solze, ji ni bilo prestatî; kar peklo jo je pri srcu in znoreti bi bila morala, da ji niso privrele zopet solze v oči in ji hladile bôl srca. S solzami se je mirila.

Edina tolažba na svetu sta ji bila poleg molitve in vdanosti v voljo božjo otroka, triletni Janko in še ne leta stara Metka. Vsako nedeljo ju je nesla na očetov grob. In ko se je ondî razjokala in pomolila za očetovo, dušo, ji je bilo lažje.

Pregovor pravi: Čas ozdravi vse rane. Res, tudi uboga kočarico je čas polagoma ozdravljaj; dasi se ji je trgalo srce, kadar se je spomnila nanj, ki spi v prezgodnji groba jami. In spominjala se ga je tako mnogokrat. Vendar se je v skrbi za svoja ljuba otročička zamotila in vsaj deloma umirila. A popolnoma pomiriti in potolažiti se njena mehka duša ni mogla nikoli...

Vso ljubezen je zdaj zedinjala v prid in blagor svojih otrok, ki sta ji bila vse na svetu. Vsak boljši prigrizek je prihranila za otroka. Otroški posteljci sta morali biti zrahljani, če je tudi pridrsala domu z dela, da od same utrujenosti ni mogla več hoditi. In snažna in čedna sta morala biti vedno njen Janko in Metka, če tudi je z žulji in znojem služila krajcarje, da ju je mogla oblačiti. A ker je le za otroka živela, ju je tudi čisto poznala. Poznala ju je, kakor bi imela njuni duši pred seboj na dlani, tako da je mogla vsak hip pogledati vanji. Znala je dobro, kaj se zrcali na otrokovem obrazu, kaj govore njegove oči. V vsaki otroški kretnji je brala, kaj se godi v njegovi duši; čula je vsak utrip otrokovega srca ter vedela za vsako njegovo željo. Ni se torej čuditi, da je umela občevati s svojima otrokoma, ju učiti, svariti, kakor malokatera mati. In ker je obračala vso skrb v njiju vzgojo in vzrejo, je vzrejala in vzgajala Jankota in Metko nad vse pričakovanje hvalevredno. Njene gorke besede so segle otrokoma globoko v srce, tamkaj vzkliše kot dobro seme, se razrastle in naposled razcvetele. In ker je bila mati tako dobra, tako blaga, tudi otroka nista mogla biti drugačna; materina blagost, usmiljenje in dobrotu srca je prešlo v kri in mozeg otrokoma. Otroka sta rastle — prav kakor beremo v evangeliju — v modrosti in starosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh. Marsikatera mati je vzdihnila: „Oh, kaj bi dala, ko bi bili tudi naši taki!“

Kadar je mati delala v vrtu za hišo, sta bila otroka kajpak vedno pri nji. In tu je spoznala, kako mehko, čuteče srce jima bije v prsih, kako blago mislita nedolžna otroka! Če je naletela mati na grdega mramorja ali zanikarnega črva, ki izpodjeda rastlinam koreninice, da venejo in se suše, ga ni smela ubiti vpricho otrok. „Boli, boli!“ sta zaječala Janko in Metka hkrati. „Revček je!“ Morala je to škodljivo golazen skrivaj ukončati, da ni ranila nežnih src svojih otrok. — Pozimi sta sipala Janko in Metka prezbajočim in lačnim ptičkom drobtinic; in rajše bi bila sama lačna, samo da bi drobne živalce dosti dobile. — Ko je bil Janko pet let star, je prišla ciganka v kočo s skoro nagim otrokom in prosila obleke, moke, zabele. Janko je slekel jopič, ki ga je hotel dati po vsej sili. In ko je nekoč naletela Metka na pijanega berača, ki je nekega mrzlega jesenskega dne obležal v jarku ob cesti, je toliko časa klicala in jokala ob njem, da so prišli ljudje in odvedli nemarneža na seno v tople svisli. In spet — ko je Janko pomagal pasti vaške ovce, in je zašlo jagnje in se ponesrečilo, ga je toliko časa iskal, da ga je našel. Ko ga je pa našel, ga je zadel na rame ter med jokom in stokom hitel z njim k gospodarju; potem pa hodil vsak dan gledat, je li že okrevala ljuba živalca, da jo spet žene na pašo...

Taka sta bila otroka Janko in Metka, mehka in čuteča; seve, mati jima je bila ljubo solnce; kakšne naj bodo potem zvezdice, če ne mile in ljubke?...

Enkrat je rekla mati kočarica: „Poglejte si no, kako naglo tekó leta! Še vedno mislim, da je bilo oni dan, kar je Janko shodil. Na, pa bo že šesto leto prihodnji mesec!“ In potem se je obrnila k sinčku in mu velela: „Janko, v jeseni pojdeš v šolo.“

Kako je Janko po tem hrepenel! V šolo pojde — tako so rekli mati. Bi ga li mogli s čim drugim bolj razveseliti? Lice mu je zažarelo in oko se mu je zasvetilo od veselja. Materine besede so ga prijetno iznenadile, dasi je vedel, da čas, ko počne hoditi v šolo, ni več daleč; in odgovoril je hvaležno: „Mama, pa kako rad!“

Delal je dobre sklepe, kako se bo marljivo učil. „Kako bo prijetno,“ si je mislil, „ko se priučim branju in pisanju! Metka in mama bosta poslušali, jaz jima bom pa prebiral iz knjig, kakor delajo zdaj večkrat mati. In ko pojdem morda služiti — bom pa pisal mami vsak teden, da bodo vedeli, kako se mi godi.“

Toda ni ostalo samo pri teh dobrih sklepih. Odkar je tisto jeseni prestopil Janko šolski prag, trudil se je vedno marljivo, da zadosti dolžnostim malega vaškega šolarčka. Ni vrgel puške v koruzo, ampak prebiral z veseljem knjige in se vztrajno učil. Tako se je zgodilo, da je postal zbog svoje prirojene ukaželjnosti in nadarjenosti ter vztrajne marljivosti v nekaj letih najboljši učenec cele vaške šole. In kar je veliko vredno: Janko se ni prevzel; vedno je ostal, če so ga tudi hvalili, tisti ponižni, dobri pastirček, ki je prinesel jagnje z gore; tisti usmiljeni Samaritanček, ki je slekel suknjič, da zavije vanj bornega cigančka, tisti blagi otročiček, ki ga je bolelo in ni mogel strpeti, da bi kdo pred njegovimi očmi pohodil črva na njivi... O, zato pa je Janko postal ljubljenelec cele šole; součenci so ga klicali: „Jankec, naš ljubi Jankec“; učitelji pa so ga jim postavljali za zgled... Zdaj je res čital doma lepe povesti, in mama in Metka sta poslušali. Večkrat je tudi omenjal: „Mama, ampak kadar pojdem od vas, v službo, vam bom pisal vsak teden, da boste vedeli, kako se mi godi. Pa tudi vi boste morali pisati.“

Ko je bil Janko star 10 let, je rekel nekoč: „Mama, kaj pa, ko bi jaz šel od doma?“

Mati, ki ni vedela, kaj sinek misli, odgovori: „Zdaj ne govori o tem, je še prezgodaj. Do 14. leta ostaneš doma, potem pa se pojdeš učiti rokodelstva.“

„Mama, kaj pa ko bi le šel v mesto, v šole, da bi postal gospod?“...

„Tiho, sirotek!“ ga je tedaj zavrnila mati in zamahnila z roko, kakor bi se branila nadležnim muham.

„Mama, glejte, Repnikov je tudi šel in bo gospod.“

„Oh, ne misli o tem. Mi smo prerevni; to so same izkušnjave.“

„Mi smo prerevni, to so same izkušnjave,“ je ponovil Janko, sklonil glavo in umolknil. A po glavi mu je le šlo: „Repnikov bo gospod; tudi jaz bi šel in bi enkrat pel novo mašo. Potem pa bi prišli k meni mama in Metka, in dobro bi se nam vsem godilo.“ A ko se je vzdramil in pogledal po koči, je vedel, da so mati prav govorili: „To so same izkušnjave, mi smo prerevni...“

Ná, v nedeljo je pa sam gospod učitelj poklical mater v šolo ter je vprašal z resnim glasom: „Ste li že kaj mislili, da bi dali sinka v šolo?“

Mati se začudi vprašanju in odgovori: „Kaj ste rekli, da bi sinka dala v šolo? — Oh, to je nemogoče! Ko bi še on živel, oče njegov, potem bi morda bilo mogoče; tako pa ne.“

Toda gospod učitelj ni odjenjal. „Jaz vam svetujem, da ga daste v šolo,“ je nadaljeval. „Deček ima izvanredne talente. Škoda, ko bi mu ne bila dana prilika, da bi jih mogel razviti. Vztrajno je marljiv in plemenitega srca. Rečem vam, Janko bo dobro opravil. Če se kaj posebnega ne zgodi, bo vam in celi župniji v ponos in veselje.“

„Gospod, to so izkušnjave! To so izkušnjave! Kaj bom jaz, uboga kočarica! Še dober grunt se zmaje, če gre sin v šole. Kaj bi se moja kočica ne zrušila? Oh, sem uboga kočarica, gospod; to so same izkušnjave, vam rečem.“

Pa če je še tako govorila in se branila mati, češ, da so to same izkušnjave, Janko je le šel v jeseni v mestne šole. Gospod učitelj je toliko časa prigovarjal bogatemu jerobu uboge družine, naj pomaga fantu študirat, da ga je naposled le pregovoril. Zavezal se je jerob, da bo plačeval za varvanca Jankota, „dokler bo priden,“ po 5 gld. na mesec, in sicer, „da ne bo sitnosti vsak mesec,“ mu pošlje o pustu za prvo polletje 25 gld., teden dni pred sklepom šolskega leta pa drugih 25 gld. za drugo polletje. Tudi je izprosil za Jankota dobri učitelj pri svojih znancih v mestu hrano za opoždne. Mati pa bo skrbelala za obleko in knjige.

Tako je bilo vse dogovorjeno in odrejeno in Janko je šel tisto jesen v šole. Pa predno je šel, ga je še mati vprašala: „Janko, pa boš hvaležen svojim dobrotnikom in boš molil vsak dan zanje?“

Dobremu otroku se je milo storilo, ko je videl, da imajo ljudje usmiljenje z njim in da so mu dobri. Solze so mu prišle v oči in samo pokimal je.

„No, če je tako, pa pojdi v imenu božjem,“ je izustila mati. „Samo meni se še vedno zdi, da so to same izkušnjave in da se bo moj Janko izgubil v mestu. O potem ne bom imela niti sina in bom umrla od žalosti...“

* * *

Janko je torej šel v šole. Ni se pogubil, ampak v veselje in ponos je bil vsem učiteljem, ki so ga poučevali. Pa tudi svoji materi in vsem milim dobrotnikom. Z odliko je vsako leto dovršil šolo. S takim izpričalom v žepu bi marsikdo ukal na glas. Tudi Janko Savinšek je vedno z veselimi srcem nesel izpričalo domov. Samo letos, ko je dovršil peto šolo in je bil pohvaljen kot prvi in najpridnejši učenec celega zavoda, je zavil v stransko ulico s težkim srcem in s povešano glavo. Ah, denarja le še ni bilo! Jerob je redno in o pravem času pošiljal obljubljeni denar — samo to pot ne. Zakaj ne, tega si ni mogel razložiti Janko, in to tem manj, ker so šli k jerobu vselej mati po denar in so ga mu potem poslali v mesto. Jerob sam je tako ukazal. „Jaz pozabim rad,“ je rekel materi, „pridi ti vselej po denar,

da ga dobi sin redno o pravem času.“ Tudi gospod učitelj je izprva izpraševal, ako so že poslali denar; pa ko se je prepričal, da pošljajo redno, kakor je dogovorjeno, ni naposled več izpraševal. „In ko bi me tudi jerob ne maral več podpirati,“ si je mislil Janko, „bi pa poslali denar mati, ko bi morali tudi vsled tega krilo prodati.“ Vendar ni bilo denarja! „Popoldne pride, jutri gotovo,“ se je tolažil Janko in šel žalostno svojo pot dalje. Hudo mu je bilo pri srcu, ker je pričakoval, da bo gospodinja iznova norela nad njim. A ona je tedaj že poravnala svoje dolgove in je obžalovala, da se je izpozabila prejšnji dan in izmetala Jankove reči preko praga. Ko je Janko uvidel, da ni gospodinja več huda manj, mu je bilo lažje pri srcu. Skoro čisto je pozabil na žalostne prejšnje dneve ter se je takoj podal domov, domov v Završje, k zlati mamici in dobri sestrici.



Gradič na trati.

(Konec.)

Takrat pa se je storilo Francu milo in zajokal je na glas, da je iz bližnjega grma zletela preplašena taščica . . . Stric so bili prišli, kar tako nenadoma zjutraj. Prinesli so s sabo pomaranč in drugih lepih stvari — kupili so jih daleč v mestu. Minica bo dobila zdaj vse in mogoče ji bodo dali povrhu še svetel goldinar, ker stric so gospod in imajo zlato uro, in so dali še vsako leto Minici in Francu goldinar. A letos bo dobila vse Minica, in Francu ne bodo dali nič, ker je hudoben in je podrl beli gradič kraljične Polonice.

Franc je jokal vedno glasneje in je brisal solze z rokavom. Sedel je na skalo in se je ozrl tupatam doli na čuvajnico. A nikogar ni bilo ven, da bi ga poklical domov. Pričakoval je in je bil trdno prepričan, da bodo stopili mama ali pa še celo stric na prag in ga bodo poklicali domov. A bilo ni nikogar. Doma so vsi in stric pripovedujejo lepe doživljaje in vsi so veseli. On mora pa sedeti na skali in jokati, jakoti zato, ker je podrl beli gradič kraljične Polonice.

»O, nikoli več ne bom nagajal Minici,« je govoril. »Rajši ji sezidam sam gradič, samo da bi me kdo poklical domov.«

Čez pol ure je zagledal na pragu Minico. Obraz je imela zavezan in v roki je držala lepo, rumeno pomarančo. Stopila je pred hišo in je šla potem na trato. Franc jo je videl in je nehal jokati. Še enkrat je šinil z rokavom preko oči in se je splazil s skale. Skozi grmovje je šel in je stopil na trato. Minica je zaslišala njegove korake in se je obrnila k njemu.

»Lej jo — pomarančo.« je rekla. »Stric so mi jih dali pet, pa še drugih reči so mi dali — in svetel goldinar. Pa oče so rekli, da te bodo nabili, kakor si ti nabil Andrejca, ko ti je podrl hišico pod skalo.«

»Minica, ali si huda name?« se je dobrikal Franc. »Nič več ti ne bom nagajal. Saj sem ti rekel, da si majhna trepca. Samo huda ne bodi — sezidal bom jaz sam gradič. Lep bo in bo imel bele stene in rujavo streho kot naš zvonik. Pa še danes ti ga napravim, pa še sam pripeljem kraljično Polonico, da bo vesela v njem . . .«

Minica ga je pogledala in se je začudila. »Pa mi ga res narediš, da se bo svetil kot grad na visoki skali?«

»Še lepši bo, Minica, še stokrat lepši,« je dostavil Franc. »Še nocoj bo povabila kraljična Polonica sestrico kresnico in tudi orgljavčka črička bo povabila. Videla boš, kako veselo bo nocoj v gradiču kraljične Polonice. Kakor da bi stal resničen grad na trati, se ti bo zdelo . . . Boš videla.«

In tako je pozabila Minica na žalost in se je sprijaznila s Francem. In Franc jo je prijel za roko in jo peljal po trati proti čuvajnici. Takrat pa so stopili stric na prag in so ju zagledali. Prišli so jima naproti. Bili so velik mož; brke so imeli in očala in so bili velik gospod iz mesta.

»Franc, ti porednež, kaj pa je s teboj?« so ga vprašali. A Franc je povetil oči in se ni upal reči ničesar. Stric so ga prijeli za roko in ga peljali v hišo. Pa dasi so bili železniški čuvaj Smolej strog oče, vendar niso naredili Francu ničesar, ker so stric prosili zanj. Samo grdo so ga pogledali in ga ozmerjali.

»O, ata, saj ne bom dražil Minice nikoli več,« je zatrjeval in dvigal proseče roke. Ej, pa da bi ne bilo strica, pa bi bil še jokal Franc tisti dan. Tam v kotu bi bil klečal in bi bil mislil na kraljično Polonico; na beli gradič bi bil mislil in na žalostne razvaline sredi zelene trate . . . Tako pa je bil še vesel tisti dan, in njegov želodec je bil še bolj vesel. Stric niso prišli praznih rok in stric tudi niso pozabili na Franca, dasi je bil malce hudoben in poreden . . .

* * *

Zopet se je dvigal gradič na zeleni trati. Izginile so razvaline in na njihovem mestu je stal ponosen gradič. Lep je bil; stene so bile lepo bele in niso imele čisto nič špranj. Streha je bila rujavkasta kakor zvonik pri župni cerkvi. Krog hiše je bil pa nasut bel pesek in iz daljave se je videlo, kakor bi stal tam resničen grad. Zastavica se je gibala na njem, bila je pisana, in se je zgenila močno, če je zavel vetrec. In tudi posteljica je stala v gradiču in je bila pogrnjena z mehko svilo.

Resnično — Franc je izpolnil svojo obljubo in je sezidal nanovo gradič kraljični Polonici. In Minica je bila vsa vesela. Sedela je na trati in je čakala, kdaj prileti kraljična Polonica in se vsede na drobni češminov listič. A Polonice, sedmopikčaste kraljične, ni bilo od nikoder. Morda je bila odletela kam daleč, ker ji Minica ni sezidala toliko časa gradiča. Žalostna je in še vedno prenočuje na drobnem lističu, kjer jo draži v jutrih mrzla roša. Nihče ji ni prijazen, samo zvezdice so ji sestrice.

In Minica je čakala dan na dan na zeleni trati. A gradič je stal še vedno prazen. Šla je na polje, da poišče tam kraljično. Iskala je dolgo, dolgo, a kraljične ni videla nikdar več.

Samoten in zapuščen je stal beli gradič na zeleni trati. Stanovala ni tam sedmopikčasta kraljična, tudi kresnica ni svetila tam, in orgljavček čriček tudi ni godel in pel tam. Samoten je stal gradič, dokler ni prišla nekega dne nevihta. Vihar in naliv sta ga razrušila, in več ni ostalo od njega kakor razvaline, puste razvaline . . .

Jos. Vandot.



Poletna slika.

Zašumeli so gozdovi,
z zlatim zôrom obsijani,
zašumeli so klasovi
sredi zélene ravani.

In vzbudili tajni glasi
ptic krdela so nešteta,
v polje privabili klasi
trudoljubnega so kmeta.

Pridno žito kmet naklada,
ki ga žanjejo ženjice.
„Kdor rad dela, ta ne strada!“
v gozdu pojejo mu ptice . . .

Taras Vaziljev.



Da sem jablana . . .

Da sem jablana visoka,
vabil na jesen bi jaz:
Pridite, sestrice, bratci,
pridite mi danes v vas!

Da spomladi sem poljana,
rož najlepših vam bi dal,
da vam glavice okraši
venec pisan, venec zal.

Da Miklavž sem, svetec božji,
v noči stopil bi z nebá
in darov vam čudosladkih
bi natrosil koša dva.

Da nebo noči sem jasne,
pa bi prišel na zemljó,
vsakemu bi svojo zvezdo,
svetlo zvezdo dal v rokó.

Zvezda svetla, ah, ta zvezda,
kot sestrica bila bi,
na kreposti vas stezici
v sveti raj vodila bi.

Jož. Vandot.





Pesem mladeži.

Mladi mi smo korenjaki,
čvrsti, čili mi vojaki,
takih nima niti car,
zemlje naše gospodar.

Ko bi videl car nas take,
kot smo mi — in naše čake —
hitro vzel bi nas s seboj,
da bi nas popeljal v boj.

Mi junaški smo vojaki,
vedno zdravi, čili, jaki.
Ko odrastemo kdaj mi —
dom bo varen dolge dni.

Ivanovič.

Dan veselja.



Dolu so se pripravljali na veliko slavnost. Vsa vas je bila na nogah, vsak je hotel biti bolj priden. Ženske so čedile okrog hiš, posebno one, pri katerih je imela hiša obrnjeno pročelje na cesto. Vsaka najmanjša pajčevina je morala z zida; okna so okrasili s cveticami; nad vrata so privezali šopke cvetic, in prag še v svojem življenju ni občutil tako trde metle kot danes.

Po cesti je zdajpazdaj prihitela kopica otrok, obložena s svežim, dehtečim smrečjem. Tam na sredi vasi pred župniščem in šolo je bil že velik kup smrekovih vejic, a še vedno so jih nanašali otroci. Nihče se ni hotel utruditi pri tem delu. Nekateri so morali še ustavljati, naj ne hitijo tako, kot bi jim gorela voda za petami. A kdo bi ne hotel in ne izkušal kaj pripomoči k slavnosti, ki se je bližala vaščanom. Bila je že sobota, in na nedeljo je bila določena nova maša, ki jo bo daroval mladenič iz Dola, Smoletov gospod... Že dolgo časa ni zadela vasi ta čast. Zato so bili vaščani tega dogodka še bolj veseli. Izkazati so se hoteli, da znajo tudi oni kaj narediti in da vedo spoštovati in slaviti svoje ljudi, ki povišujejo ugled cele vasi in župnije.

Tako so si mislili vaščani in zato so tudi ponosni na svojega izvoženca. Iz vsake hiše je kdo kaj pripomogel, da se je vas primerno okrasila. Ženske so skrbele, da je bilo doma, pred hišo in pred hlevom, vse v redu; otroci so nanašali smrečja, a dekleta so pletla vence. Bogatejši gospodarji so pa dali vitkih smrek, da so jih fantje posekali, omajili in pripeljali v vas. Tam so mame lepo okrasili z zelenjem in jih postavili po dva in dva vštric ob cesti. Zvezali so pa mlaje s kitami iz smrečja, v katerih je bilo vpletenih polno trakov in cvetja. Spodaj so pa naredili iz zelenja nekak okvir k deski, na kateri je bil napisan pozdrav novomašniku. Seveda vse to ni bilo posebno spretno in umetno narejeno, a poznalo se je, da je imel domači umetnik dobro voljo in da se je potrudil...

Najlepša mlaja so postavili fantje pred cerkev in pred župnišče. Ko je bilo vse narejeno, so krepki fantje zavriskali, da se je razlegalo daleč naokrog. To res ni bilo posebno spodobno za tako svečanost — toda kdo bo zameril mladeničem, če jim je vriskalo tudi srce samega veselja, da so naredili vse tako lepo in primerno dnevu, ki je stal pred pragom.

* * *

Tisti čas je sedela v nizki koči kraj vasi trojica presrečnih ljudi. Bili so to Smoletovi. Novomašnik, ki mu je prirejala vsa vas ta znamenja spoštovanja, njegova presrečna, stara mati in sestra. Vsi so bili nenavadno veseli, kajti stali so tudi pred pragom sreče, po mnogih vročih dnevih boja in truda.

Šin Ivan je pripovedoval materi in sestri o svojem dijaškem življenju, ki ga je imel za sabo. O mnogih zadevah je vedela mati že prej iz pri-

povedovanja svojega sina, a vedno je še rada poslušala o raznoterih doživljajih. Pripovedoval je o uboštvu, ki ga je trlo, in z nekakim veseljem se je spominjal onih časov, ker jih je srečno preстал, dasiravno so bili hudi in kruti . . .

Materi se je storjilo milo, in oblile so jo solze. Vedela je sicer, da mu ni bilo nikdar dobro, a da je bilo še hujše, kot je ona mislila, to jo je peklo . . .

Sin je obrnil pogovor drugam, ker ni hotel žalostiti matere. Govorili so po vrsti o vsem, kar se je dogodilo važnega za časa njegovih študij. Mnogo grenkega je bilo v teh spominih, ki so si jih vzbujali. Spomnili so se tudi očeta in vsi so umolknili . . . Zazdelo se jim je, da je nekdo razgrnil nad njimi črn plašč. Vsem je bilo neizrečeno težko pri srcu . . .

Imel je Ivan očeta, dobrega in skrbnega, da si ni mogel misliti boljšega. Bil je krojač. Delal je cele noči zanj in za njegovo srečo. Rad je imel njega, dasiravno mu ni nikdar tega povedal . . . Iz oči mu je bral to ljubezen, kadar ga je posvaril, če je naredil kaj napačnega, ali če ga je obdaril, kadar je zaslužil. Tih je bil njegov oče; a kadar je kaj rekel, ga je moral poslušati vsakdo. Tak učinek so naredile njegove besede na slehernega. Tudi on si je zapisal vsako njegovo besedo globoko v srce in jih hranil kot bisere, ki ne izgube veljave nikdar in nikjer . . .

Ko je hodil Ivan v mestne šole, ga je prišel oče večkrat obiskat in ga je skrbno izpraševal, kako se mu godi. Dogodilo se je, da mu je enkrat malo potožil zaradi hrane. Jedel je namreč samo dvakrat na dan, in oče je takoj doplačal še nekaj, da ni trpel sin pomanjkanja. A ko je on izvedel, da dela oče zaradi njega noč in dan, je hotel na vsak način rajši malo potrpeti, kakor da bi se oče tako mučil. Ko je to očetu povedal, je rekel: „Ne, Ivan! Dokler te roke gibljejo, boš imel kolikor rabiš, ali vsaj kolikor ti bom mogel dati!“ — Samo to mu je rekel, in on je začutil, koliko ljubezni in požrtovalnosti ima to zlato očetovsko srce. Kmalu nato je dobil v mestu nekaj podpore, da je očetu olajšal naporno delo.

Nekoč ga je peljal oče v mesto. Bilo je v začetku leta, ko je stopil v sedmi razred gimnazije. V mestu sta imela precej opraviti. Zakasnila sta se tako, da se je oče vračal šele ponoči.

Ko pride domov, hoče peljati konja nazaj h kmetu, ki mu ga je bil posodil. Mej potjo pa se je žival nečesa prestrašila, pa je začela divje tolči s kopiti. Smole je konja miril in miril, a uporna žival se naenkrat zasuče in udari s kopitom — proti njemu. Zadel ga je na koleno, da je siromak nezavesten obležal.

Še tisto noč so peljali Smoleta v bolnišnico. Imel je zdrobljeno kost, in noga je začela otekati. Ivan je izvedel o nesreči takoj drugi dan. Prišli sta k njemu mati in sestra. Vsi trije so se napotili v bolnišnico. Stali so ob postelji predragega očeta in jokali. Bili so vsi obupani. Najmanjši žarek nadeje jim ni sladil groznih ur, ki so jih prečuli v strahu in trepetu, da bi jim ne umrl oče . . . Toda sklenjeno je bilo drugače. Prišla je smrt in jim je vzela dragega očeta. —

Žalostni dnevi so nastopili za ubogo družino. Tedaj je Ivan še bridkeje čutil, kaj mu je bil oče. Ni ga imel več, a imel je še nauke v srcu, ki mu jih je bil on podaril — in ti so ga vodili odslej po potih bednega, sirotnega življenja...

* * *

S pomočjo dobrih ljudi je mladenič vendarle dovršil šole in vstopil v semenišče. Danes pa se je poslavljaj od dijaških let. Vendar se je veselil, da je došel tako daleč in je dosegel cilj, ki ga je zrl pred seboj toliko let. Veselje mu je kalil danes samo spomin na dragega očeta, ki je umrl tako nesrečne smrti. Tolažilo ga je pa upanje, da mu je zdaj boljše v boljšem življenju...

Zvečer so se odpravili novomašnik, mati in sestra v župnišče, kamor so jih povabili. Tudi prenočišča so jim dali tam; saj doma še poštene sobice ni bilo, kjer bi se lahko v miru počivalo. Bili so pač ubogi...

Drugo jutro, takoj po prvi maši, so začeli fantje na bližnjem gričku nabijati možnarje. Ob določeni uri so ustrelili iz vseh naenkrat, kot bi dali znamenje, da je to pričetek slavnosti. Zazvonili so zvonovi tako slovesno in ubrano, kot že dolgo časa ne. Pritrkavali so na vse načine, kot znajo le kmetski fantje, ki so sicer debelih in močnih pesti, a tudi tankih ušes in jim ni vsaka všeč. Daleč naokrog se je čulo zvonjenje in pritrkavanje. Vsako srce je gnalo neznano čuvstvo in hrepenenje v cerkev, okrog katere je stalo veliko mlajev z lepimi tro- in dvobarvnimi zastavami in zastavicami.

Vse je bilo svečano in praznično. Že na vnanje se je kazalo veličastvo tega dneva, — kako bi se ne vzbuvalo tudi v srcih?

Najbolj srečen je bil Ivan in ž njim njegova mati in sestra. Ženica je mislila, da je v raj, tako vesela je bila vsega. — Mnogo povablencev, sorodnikov in prijateljev, podpornikov in dobrotnikov novomašnikovih je bilo v župnišču, in stara mamica se je najbolje počutila med njimi, dasiravno so prišli tudi mnogi gospodje, s katerimi ona še ni govorila v življenju. Toda danes se ji je zdelo, da so to vsi njeni sinovi, saj so tako prijazno govorili ž njo, kot lastni sin, in ji častitali in jo blagrovati, da je tako dobro odgojila svojega Ivana.

Kmalu se je približal čas za sveto daritev. V zvoniku so začeli še ubranejše pritrkavati, možnarji pa so pokali kar naprej. Nebroj ljudstva se je usipalo v cerkev, veliko jih je stalo naokrog, da se malo ogledajo, kam so prišli, posebno oni iz sosednjih župnij. Po polju so se vrstile dolge vrste, vse je hitelo k cerkvi.

Naposled so zvonovi utihnil. A kmalu se je zopet oglasil navečji s svojim mogočnim glasom. Razvrstil se je izprevod proti cerkvi, in ljudstvo se je zgrnilo od desne in leve...

* * *

Tisti čas je sedel v eni večjih vaških hiš mladenič bledega in suhega obraza. Sedel je v podstrešni sobi in si hotel s čitanjem preganjati dolgčas. K maši je šel zjutraj. Zadnji je šel, kot navadno, potem pa se je skril v svojo sobo, in neljubi spomini so prišli k njemu vasovat v to samotno sobo . . .

Tudi on je bil nekaj dijak in z Ivanom sta bila sošolca. Njegovi stariši so bili precej premožni in v mestu se mu je godilo prav dobro. Ivan mu je včasih potožil, da mora trpeti glad, toda Brodarjev Andrejče se mu je smejal, češ, kaj je prišel v mestne šole?

Ivanu je bilo seveda vsled tega hudo, toda molčal je in ni nikdar več omenil Andrejčetu o svoji bedi.

V šoli je Andrejče prav slabo napredoval. Imel je vsega dovolj, zato ga knjiga ni veselila. Njegov oče, ki je bil previden mož, mu je preskrbel učitelja, ki mu je pomagal, kjer ni šlo. Ker je izvedel, da je Smoletov Ivan med najboljšimi, je naprosil njega, naj mu poučuje sina. Seveda je prevzel Ivan to z največjim veseljem, ker je pri tem nekaj zaslužil in je hotel tudi svojemu rojaku in prljateljju koristiti. Andrejče je kmalu bolje napredoval, posebno, ker ga je Ivan tako lepo vzpodbujal . . . Sčasoma pa se je Andrejče prevzel, češ, da se tudi sam lahko uči, brez Ivanove pomoči. To je očetu ugajalo. Zato je sinu odvzel pomočnika; vendar je Ivan dobival redno od hvaležnega Andrejčkovega očeta nekaj podpore.

Toda Brodarjevemu ni šlo več tako gladko v šoli kot prej. Vedno bolj je nazadoval in se je polenil popolnoma. Ivana ni več maral. Pravil je, da sam ne ve dosti, in dobil je drugega. Pomagalo pa vendarle ni nič. Fant se ni hotel potruditi, a v glavo mu ni mogel nihče vlivati znanosti.

Drugo šolo je še za silo dovršil, a dalje ni šlo. Vse prigovarjanje očetovo ni pomagalo. Bil je ž njim strog, a vse zastonj. Vzel ga je domov, kjer se je moral poprijeti kmetijskega dela. — Ivan pa je lepo študiral v pomanjkanju in siromaštvu ter dosegel zaželjeni cilj.

Danes je sedel Brodarjev Andrej v svoji sobi in je premišljal doseganje svoje življenje. Spoznal je, da ni bilo kaj prida in da je zamudil marsikaj, kar bi mu bilo mnogo koristilo v tem in morda v prihodnjem življenju . . .

Mladenič se je kesal. V duhu je videl Ivana, kako je srečen zdaj pred altarjem, ko daruje prvo sveto daritev. Videl je v duhu pobožno množico, ki se ji samega ponosa, da ima takega častitega rojaka pred seboj, povzdiguje srce v nadzemske višave . . . In vendar bi bil tudi on lahko danes tako srečen. O, kako bi veselilo to njegovo staro mater! — Gotovo ji mora biti zdaj neizrečeno težko, če se spomni nazaj . . .

Zunaj so zazvonili zvonovi in so dali znamenje za povzdigovanje. Andreja je neznana moč zvabila tja pred cerkev, da bi vsaj od daleč gledal srečnega Ivana. Skrivoma se splazi iz sobe in gre pred cerkev . . .

Nekaj znancev je stalo tudi pred vrati. Njega je oblila rdečica. Na obrazih jim je čital, da mislijo vsi eno: Vidiš, tudi ti bi bil zdaj lahko na Ivanovem mestu!

Andrej je pokleknil za vrata, da ne bi uprl kdo vanj pogleda, ker ga je to navdajalo z boleščjo.

Množica je pokleknila po celi cerkvi, in pokleknil je tudi on.

Klečal je dolgo in molil tako iskreno, kot že davno ne. V otožne misli zatopljen, je začutil na svojem licu gorko solzo kesanja in v svojem srcu pekočo vest, ki ga je glasno opominjala: „Ni bilo prav, ni bilo! —“

Maša je minila. Ljudje so vstali, da se umaknejo iz cerkve. Med prvimi je bil Andrej, ker ni hotel, da bi kdo gledal porogljivo in ga presojal.

Šel je nazaj v svojo sobo. Razjokal se je kesanja, da je pokopal toliko lepih dni, razjokal se je nad svojo izgubljeno mladostjo . . .

Zunaj so pa zvonili zvonovi tako lepo ubrano kot bi vabili tudi njega na nova pota, polna nadej in veselja, vzorov in naporov, ki vodijo v kraj večne slave. — — —

Slavko Slavič.



Pol za smeh, pol za res.

Iz torbe o. Ivana Svetokriškega.

(Priredil *Josip Balič.*)

12. Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.

Na dvoru portugalskega kralja Ferdinanda je bil v službi bogaboječ in prikupljiv mladenič. Vsi so ga radi imeli. Le neki sodvorjanič mu je bil nevoščljiv ter ga je sovražil. Naposled zapelje grda zavist hudobneža tako daleč, da očrni pri kralju priljubljenega dvornika, češ da je sumljivega vedenja nasproti kraljici Elizabeti. Kralj je verjel natolcevanju, se silno raztogotil in ukazal delavcem, ki so ravno žgali apno, naj družega dne zgrabijo prvega mladeniča, ki pride k njim v kraljevem imenu, ter naj ga brez usmiljenja vržejo v apnenico.

Res ukaže kralj drugega jutra že zarano dobremu mladeniču, naj brzo odide vprašat delavce k apnenici, jeli so že storili, kar jim je bilo ukazano. Pokorni mladenič gre brez obotavljanja. Ker pa je vodila pot k apnenici slučajno mimo neke kapelice, v kateri se je ravno darovala sv. maša, stopi mladenič noter, da malo pomoli. Med molitvijo pa mu pravi neki notranji čut, naj ostane v kapelici do konca sv. maše. In tako je tudi storil.

Sodvorjanič, ki je bil nedolžnega mladeniča po krivem obdolžil, je dobro vedel za kraljevo povelje, zato je peklenškega veselja prevzet komaj čakal, da se ukaz izvrši. V svoji nestrpnosti mu šine v glavo misel, da bi lahko šel sam pogledat, ali so delavci že izpolnili dano jim povelje. In kakor je mislil, tako je tudi storil. Pa slabo jo je izkupil. Prišel je namreč k apnenici pred svojim tovarišem. Delavci pa, meneč, da imajo tega sežgati, ga nagloma zgrabijo ter ga telebnejo v žareče apno. Nič mu ni pomagalo, ko je vpil na vse grlo, da on ni pravi. V groznih mukah je izdihnil svojo zlobno dušo.

Kmalu potem dojde k apnenici tudi nedolžni dvornik ter spoštljivo povpraša delavce, ali so že izvršili kraljevi ukaz. Kažoč na mrtveca, odgovore mu enoglasno, da se je to ravnokar zgodilo.

Ves prestrašen se dvornik vrne. Prišedši domov pove kralju, da se je zgodilo, kakor je bil zapovedal. Kralj se je silno začudil, ko je ugledal mladeniča živega, o katerem je menil, da je že mrtev. Ko natančneje poizve kaj in kako, spozna dvornikovo nedolžnost ter glasno hvali previdnost božjo.



Trije škrjančki.

V jasnih višavah
sečali so se
trije škrjančki.
Prvi je peval
solncu ognjenemu,
drugi je peval
polju rumenemu,
tretji je peval
dobremu Bogu . . .

„Bratca, kaj pevata?“
prašal je zadnji.
„Ah, jaz prepevam
solncu ognjenemu,

solnce ognjeno — naš
car vseoblastni . . .“
Drugi: „Jaz pojem
polju rumenemu,
polje rumeno — naš
dom veličastni . . .“

„Oj, kak se motita!“
vzkliknil je tretji.
„Glejta, jaz pojem
dobremu Bogu:
On nam ustvaril je
solnce ognjeno,
On nam podaril je

polje rumeno —
bratca, zakaj mu ne
pojeta hvale?“ . . .

Pa so se dvigali
bratci škrjančki
više in više —
pred božji prestol:
„Bog, Ti ustvaril si
solnce ognjeno,
Ti nam podaril si
polje rumeno —
vedno Ti pevali
bomo zahvalo . . .“

Marijan.



Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Beseda.

Ena beseda često več škoduje kot toča
po deželi.

Beseda enega ni nobenega. (Žal, da je
toliko lažnikov na svetu, da je treba prič
v zagotovilo resnice, in še te mora pri-
sega siliti k resnici. Tudi v tem smislu: če
je v kaki reči ogromna večina v soglasju,
se ne ozirajo na posameznika, ki trdi na-
sprotno.)

Dobremu poslušalcu je treba le pol besede. (*Dobremu in razumnemu človeku se lahko nakratko dopove.*)

Kar je leseno, ne zmeči beseda ne poleno. (*Otrpnelega človeka ne prenarediš ne zlepo, ne s hudo.*)

Moja beseda — moj pečat. (*Na mojo besedo se smeš tako zanesti kot na pismo. Ali tudi: znam molčati, če se mi zaupa skrivnost.*)

Z besedo pobiti se tudi pravi umoriti. — Iz roke kamen, a beseda iz ust. — Beseda večkrat bolj rani kot meč. (*Z govorjenjem se lahko napravi enaka škoda in bolečina kot s tepenjem in pobijanjem.*)

Dobre besede niso za zlobna ušesa. (*Mnogi izprijeneci se ne dajo prenarediti z lepimi nauki, brez stroge kazni.*)

Za besede ni skrbi, kadar se hudo godi. (*Rad potoži, komur se hudo godi; pa tudi drugi radi ugibajo, češ, kako si je sam kriv itd.*)

Z eno besedo daš, z drugo prejmeš. (*Ka-kršen si ti do drugih, taki so navadno drugi do tebe: kakor ogovarjaš, tako se ti odgovarja.*)

Če hočeš prodati slabo blago, pridene mu dobrih besedi.

Od besedi do pesti. (*S preprirom se prične pretep.*)

Ko bi besede kupovali, bi ljudje ne govorili toliko.

Kdor se po svojih besedah ravna, je velik učitelj.

Tisoč lepih besedi ni toliko kot eno dobro dejanje.

Kdor noče slišati ene besede, jih mora slišati mnogo.

Svojo besedo požreti — slabo kosilo (grenka hrana).

Kdor si prihrani prvo besedo, temu prihranijo drugi zadnjo.

Z eno besedo se ne napravi semenj.

Reki: Besedo iz ust vzeti (*povedati, kar je ravnokar kdo hotel reči.*) — Imeti besedo na jeziku (*ako se kdo ne more takoj spomniti tega, kar bi rad povedal; ali pa če še o pravem času zamolči, kar je mislil povedati.*) — Komu besedo položiti na jezik (*tako točno mu opisati kako reč, da jo mora uganiti ali prav odgovoriti.*) — Vsaka beseda izgubljena; — nobena beseda se ne prime; — vsaka beseda bob ob steno (*se reče onemu, ki ga ni mogoče pregovoriti ali kaj naučiti.*) — Beseda je večja kot mož. (*Ce kdo več obeta, kot more*

izpolniti, ali več govori o sebi, kot je res.) — Je že veliko besedi podavil (*večkrat obetal, pa ne izpolnil.*) — O molčečnosti bo lahko dalj odgovor (*ako kdo veliko govori.*) — Postavlja besede kakor berač zaplate (*ako se kdo štuli za govornika in nespretno uporablja priučene besede.*) — Ko bi bile njegove besede brv, bi si nikdo ne upal čez njo (*češ, ker so nestalne in nezanesljive.*)

Računska vaja.

(Priobčil Fr. Z.)

V naslednjem kvadratu postavite v posamezne predalčke števila 1 do 16 tako, da znaša svota v navpičnih in vodoravnih vrstah in v obeh diagonalah 34. Vsaka številka se sme vstaviti le enkrat.

8	2	9	5
8	8	9	9
9	8	8	8
9	8	8	8

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Rešitev računske naloge v št. 6.:

$$9 \times 8 + 7 + 6 + 5 + 4 + 3 + 2 + 1 + 0. *)$$

Prav so rešili: Ahačič Kozma, gojenec v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu; Kolarič Fr., Klemenčič Andrej, Saboti Al., Štuhec Mat., Damanjko Al. in Nedeljko Janez, učenci V. razr. pri Sv. Križu pri Ljutomeru; Bulovec Ivan, učenec IV. razr. v Radovljici; Štelcar Josip, sluga kn.-škof. pisarne v Mariboru; Josin Marica, učenka na c. kr. vadnici v Ljubljani; Zemljak Anica, Lorber Slavica, Vranjek Marica, Pak Roza, Jagodič Ivanka, Feuš Tončka, Šarh Ivanka, Pučenjak Milka, Sagodin Cec., Barbarič Ljubica, Režuhek Zvonka, Cvetko Cec., Muhar Lizika, Loršak Malka, Zdolšak Zal, Golmajer Zmagica, učenke pripravnice pri čč. šolskih sestrah v Mariboru; Osterc Tončka in Heric Micika, učenki V. razr. pri Sv. Križu pri Ljutomeru; Kosi Jelica, Zajc Draga, Augustinčič Pavlina, učenke v zavodu čč. šolskih sester v Mariboru; Zacherl Minka in Slavka, učenki V. razr. Franc Jožefove šole v Ljutomeru; Jezovšek Anka, učenka V. razreda na Vranskem.

*) Lahko se pa tudi še drugače reši, n. pr.:

$$9 \times 7 + 8 \times 1 + 6 \times 2 + 4 \times 3 + 5 + 0 = 100$$

$$9 \times 5 + 8 \times 1 + 7 \times 3 + 6 \times 4 + 2 + 0 = 100$$

$$9 \times 4 + 8 \times 5 + 7 \times 2 + 6 + 3 + 1 + 0 = 100$$

i. t. d.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.